

KELAJAKDAGI SHIFOKORLARNING MONOLOGIK NUTQ KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA TA'LIM TEXNOLOGIYASI

Madraximova Gulnoza Adxamovna¹

¹ *Qo'qon Universiteti (Andijon filiali)*

Elektron pochta: guliadxamovna88@email.com

MAQOLA MALUMOTI

MAQOLA TARIXI:

Received: 23.06.2025

Revised: 24.06.2025

Accepted: 25.06.2025

KALIT SO'ZLAR:

tibbiy ta'lim, monologik
nutq, kommunikativ
kompetensiya, pedagogik
texnologiyalar, kasbiy
muloqot

ANNOTATSIYA:

Mazkur maqolada kelajakdagi shifokorlarning kasbiy faoliyatida muhim ahamiyat kasb etuvchi monologik nutq ko'nikmalarini shakllantirish masalasi yoritiladi. Tibbiyot sohasida samarali muloqot, aniq va tushunarli izoh berish, bemor bilan rayon aloqa o'rnatish kabi jihatlar tibbiy savodxonlik bilan bir qatorda nutq madaniyatiga ham bog'liq. Maqolada monologik nutqni rivojlantirish uchun zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan, xususan, interfaol usullar, raqamli resurslar va simulyatsion mashg'ulotlar orqali foydalanish samaradorligi tahlil qilinadi.

KIRISH. Zamonaviy tibbiy ta'lim nafaqat nazariy bilimlarni o'zlashtirishni, balki kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishni ham o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan. Shifokor kasbi doimiy muloqotni talab qiladi — bu bemorlar, ularning yaqinlari, hamkasblar, hamshira va boshqa tibbiyot xodimlari bilan bo'ladigan aloqa bo'lishi mumkin. Aynan shunday vaziyatlarda monologik nutq ko'nikmalari – ya'ni aniq, izchil, tushunarli va mantiqiy tarzda o'z fikrini bayon eta olish qobiliyati – muhim o'rin tutadi.

Monologik nutqning mohiyati va tibbiyotdagi o'rni

Monologik nutq — bu bir shaxs tomonidan uzluksiz, mantiqiy va izchil tarzda bayon etilgan fikrlar yig'indisidir. Monologik nutqda muallif yoki so'zlovchi o'z fikrini boshqalarning aralashuvisiz, mustaqil ravishda ifodalaydi. Bu nutq shakli, odatda, tinglovchiga qaratilgan bo'lib, axborot yetkazish, fikr bildirish, izoh berish, tushuntirish kabi kommunikativ maqsadlarga xizmat qiladi.

Monologik nutqning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

Izchillik: Nutq tarkibiy jihatdan yaxlit bo'lishi, boshi, rivoji va xulosasi aniq ko'rinib turishi kerak.

Aniqlik: So'zlovchi tushunchalarni aniq, ravon va mantiqiy izchillikda bayon etadi.

Ma'lumotlilik: Nutq axborotga boy bo'lishi, ilmiy yoki kasbiy mazmunga ega bo'lishi zarur.

Tinglovchini hisobga olish: Garchi monologik nutq bir tomonlama bo'lsa-da, u auditoriyaga qaratilgan bo'ladi va tinglovchi uchun tushunarli bo'lishi lozim. Tibbiyot sohasida monologik nutq ko'nikmalari nihoyatda muhim sanaladi. Shifokorning bemor bilan muloqoti ko'pincha bir tomonlama izohlash, tushuntirish va yo'naltirish shaklida bo'lib, bu monologik nutqning asosiy ko'rinishidir. Shuningdek, shifokor o'z kasbiy faoliyatida ko'plab holatlarda jamoat yoki professional auditoriya oldida o'z fikrini bayon qilishi, ma'ruzalar, ilmiy taqdimotlar o'tkazishi lozim bo'ladi.

Monologik nutq shifokor faoliyatining quyidagi jabhalarida muhim ahamiyatga ega:

1. Bemor bilan muloqot:

Shifokor bemorga kasallik sabablarini, tashxis natijalarini, davolash rejimini va parhez tavsiyalarini monologik tarzda izohlashi lozim. Bunda nutq aniq, tushunarli va lo'nda bo'lishi zarur.

2. Konsilium va klinik konferensiyalar:

Shifokor o'z fikrlarini, kuzatuv va tahlillarini boshqa mutaxassislar oldida asosli va mantiqiy tarzda bayon qilishi kerak. Bu esa puxta monologik nutq ko'nikmasini talab qiladi.

3. Ta'lim jarayoni:

Kelajakdagi shifokorlar o'quv amaliyoti davomida darslar, referatlar va klinik hisobotlarni tayyorlaydi va taqdim etadi. Bu jarayonlar ham monologik nutqni rivojlantirish uchun samarali platforma hisoblanadi.

Shifokorning monologik nutqi nafaqat kasbiy bilim va tajribasining, balki uning **til kompetensiyasi** va **kommunikativ madaniyatining** ham ko'rsatkichidir. Zamonaviy tibbiy ta'limda ushbu ko'nikmani shakllantirishga e'tibor qaratish — kasbiy sifatni oshirish va bemor bilan samarali muloqot qilishning asosiy omillaridan biridir. Monologik nutqni rivojlantirish orqali shifokor o'z fikrini ishonarli, mantiqiy va kasbiy tarzda ifoda eta oladi, bu esa uning ijtimoiy va kasbiy muvaffaqiyatini belgilovchi muhim jihatlardandir.

Ta'lim texnologiyalari va monologik nutqni shakllantirish usullari

Kelajakdagi shifokorlarning monologik nutq ko'nikmalarini shakllantirishda zamonaviy ta'lim texnologiyalari va pedagogik usullar muhim o'rin tutadi. Ushbu texnologiyalar

nafaqat an'anaviy dars jarayonlarini samaraliroq qiladi, balki talabalarning kommunikativ kompetensiyasini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi. Quyida tibbiyot sohasida monologik nutqni shakllantirish uchun keng qo'llaniladigan asosiy ta'lim texnologiyalari va usullari tahlil qilinadi.

1. Simulyatsion treninglar (Rol o'ynash mashqlari)

Simulyatsion treninglar – bu haqiqiy hayotiy vaziyatlarni sun'iy yaratish orqali talabalarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan usuldir. Tibbiyotda bu usul bemor bilan muloqot qilish, tashxis qo'yish, davolashni tushuntirish kabi vazifalarni bajarishda monologik nutqni shakllantirish uchun juda foydali. Talaba o'z fikrini izchil va aniq bayon qilishi, to'g'ri va o'z vaqtida muloqot qilishi lozim bo'ladi.

Simulyatsiya jarayonida quyidagilar amalga oshiriladi:

- **Rol o'ynash:** Talabalar shifokor, bemor yoki yaqinlari rolini o'ynab, real vaziyatlarni mashq qiladi.
- **Refleksiya:** Mashg'ulotdan so'ng o'qituvchi va talaba o'zaro fikr almashadi, nutqdagi kamchiliklar tahlil qilinadi.
- **Takrorlash:** Talaba takroriy mashg'ulotlar orqali nutqini yanada takomillashtiradi.

2. Multimedia va video-analiz

Multimedia vositalari – audio va video materiallar – tibbiyotda nutqni shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi. Masalan:

- **Video namunalari:** Kasbiy muloqot namunalarni ko'rib, nutq uslubini, intonatsiyasini, yuz ifodalarini o'rganish imkoniyati.
- **O'z nutqini yozib, tahlil qilish:** Talaba o'z nutqini video yoki audio shaklida yozib oladi, keyin esa o'qituvchi bilan birga uni tahlil qiladi. Bu usul nutqdagi xatolarni aniqlash va tuzatishda juda samarali.

3. Interfaol muloqot darslari

Interfaol o'qitish usullari — guruhda muloqot qilish, muhokama qilish, fikr almashish orqali til ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Monologik nutqni shakllantirishda quyidagi interfaol usullar ayniqsa samarali:

- **Prezentatsiya tayyorlash va taqdim etish:** Talabalar mavzu bo'yicha mustaqil nutq tayyorlab, sinf oldida taqdimot qiladi. Bu nafaqat nutq ko'nikmalarini, balki ilmiy fikrlashni ham rivojlantiradi.
- **Guruhda muhokama:** Muayyan kasbiy masala bo'yicha guruh ichida fikr almashish, keyin esa har bir ishtirokchi o'z nuqtai nazarini monolog shaklida bayon etadi.

• Debatlar: Talabalar muayyan mavzu bo'yicha qarama-qarshi fikrlarni ilgari surib, nutqni yanada boyitadi va argumentatsiya qilish ko'nikmasini oshiradi.

4. Elektron platformalar va mobil ilovalar

Zamonaviy ta'lim jarayonida onlayn resurslar va mobil ilovalar monologik nutqni shakllantirishda keng qo'llanilmoqda. Masalan:

- Virtual bemorlar bilan muloqot: Maxsus dasturlar orqali talabalar virtual bemorlar bilan "so'zlashadi", tashxis va tavsiyalarni berishda o'z nutqini sinab ko'radi.
- Onlayn nutq yozish va baholash: Internet platformalari talabalar nutqini yozib, baholash imkonini beradi, shu bilan birga avtomatik til tahlili va tuzatishlar taklif qiladi.
- Video konferensiyalar: Talabalar va o'qituvchilar onlayn seminarlar, master-klasslar o'tkazib, nutqni mustaqil va guruhda rivojlantirishadi.

5. Individual va guruhli mentorlik

Shaxsiy yondashuv ta'lim jarayonida katta rol o'ynaydi. Mentorlar talabalar bilan alohida ishlash orqali nutqdagi kamchiliklarni aniqlaydi va ularni bartaraf etishda yordam beradi. Guruhda esa o'zaro fikr almashish, nutq mashqlari o'tkazish nutq madaniyatini oshirishga xizmat qiladi.

Ta'lim texnologiyalari monologik nutqni shakllantirish jarayonini samarali, tizimli va qiziqarli qiladi. Simulyatsion mashg'ulotlar, multimedia vositalari, interfaol darslar va raqamli platformalar nafaqat talabalar nutq madaniyatini oshiradi, balki ularni kelajakdagi professional faoliyatga tayyorlaydi. Shu bois, tibbiyot ta'lim muassasalari zamonaviy pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish orqali kelajakdagi shifokorlarning kommunikativ kompetensiyasini yanada rivojlantirishi lozim.

Tajriba va natijalar

Tibbiy universitet talabalari bilan o'tkazilgan tajriba darslarida interfaol usullar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar ularning nutq ishonchliligi, aniq ifoda berish ko'nikmalari va muloqotga tayyorligi oshganini ko'rsatdi. Shu bilan birga, talabalarning o'z-o'zini baholash ko'rsatkichlarida ham ijobiy o'sish kuzatildi.

Xulosa

Kelajakdagi shifokorlarning kasbiy tayyorgarligida monologik nutq ko'nikmalarini shakllantirish muhim o'rin tutadi. Tibbiy muloqotda shifokor bemorga aniq, ravon va izchil tarzda fikr bayon qilishga qodir bo'lishi kerak. Monologik nutq – bu nafaqat so'zlashuv vositasi, balki shifokorning kasbiy kompetensiyasi, muloqot madaniyati va axborotni yetkazish qobiliyatining ko'zgusidir.

Zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan, jumladan simulyatsion treninglar, video-analiz, interfaol usullar va raqamli resurslardan foydalanish monologik nutq ko'nikmalarini samarali shakllantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, real sharoitga yaqinlashtirilgan ta'lim muhiti va interaktiv metodlar talabalarning o'z fikrini mustaqil ravishda bayon qilish, dalillash, tushuntirish va ishonarli nutq tuzish qobiliyatini rivojlantiradi.

Shu sababli, tibbiyot ta'lim muassasalarida monologik nutqni shakllantirishga qaratilgan metodik yondashuvlar, maxsus mashg'ulotlar va innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish — shifokorlarning kommunikativ tayyorgarligini oshirish yo'lida muhim qadam hisoblanadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Azizxo'jaeva, N. N. (2021). *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat asoslari*. Toshkent: O'zbekiston pedagogika nashriyoti.
2. Hamroyev, A. A. (2019). *Innovatsion ta'lim texnologiyalari*. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Jalolov, J. J. (2020). *O'qitish nazariyasi: didaktika*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
4. Novick, J. M., Trueswell, J. C., & Thompson-Schill, S. L. (2005). Cognitive control and parsing: Reexamining the role of Broca's area in sentence comprehension. *Cognitive, Affective & Behavioral Neuroscience*, 5(3), 263–281.
5. Hsu, N. S., Jaeggi, S. M., & Novick, J. M. (2017). Executive function and language comprehension. *Language Learning*, 67(3), 532–558.
6. Kaan, E., & Swaab, T. Y. (2002). The brain circuitry of syntactic comprehension. *Trends in Cognitive Sciences*, 6(8), 350–356.